

Community art

Redactioneel Boekman 82

Anita Twaalfhoven

Tijdens het project 'Nesten op het Kiel' bouwden buurtbewoners in Antwerpen creatieve nesten om een gevoel van geborgenheid te kweken. Met de theatervoorstelling 'Hand in Hand' vierden voetbalsupporters het 100-jarig jubileum van hun club Feyenoord. Het poëzieproject 'Dichter in de Buurt' verbeterde de saamhorigheid in een woonwijk met dichtregels achter de ramen van winkels en woningen.

Onder de vlag van community art vaart een brede stroom projecten die in vorm, inhoud en doelstelling sterk van elkaar verschillen. Maar ze hebben één ding met elkaar gemeen: ze slaan een brug tussen kunst en samenleving. In beleidskringen is men soms zó enthousiast over het subsidiëren van community art-projecten dat wijkbewoners er weleens overbelast door raken, zo bleek tijdens een recent symposium over gemeentelijke cultuurpolitiek, 'Kunst en cultuur in wijk, dorp en stad: geen luxe maar noodzaak'.

Wie community art een warm hart toedraagt, ziet het als een innoverende vorm van kunst die door de schotten in de samenleving breekt. Hier lijkt het denken in hokjes als 'amateurkunst', 'cultuureducatie' of 'professionele kunst' verleden tijd. Ook samenwerking tussen de kunstwereld en instellingen op het gebied van zorg, welzijn of stadsontwikkeling is vanzelfsprekend. Kunst met een grote 'K' mengt zich met de cultuur van de straat en het proces dat de groep deelnemers doormaakt, is net zo waardevol als het eindproduct.

Sceptici vragen zich echter af of het niet om oude wijn in nieuwe zakken gaat. Kunstenaars die samen met wijkbewoners, tienermoeders, schoolkinderen of hangjongeren aan een kunstproject werken – het is in hun ogen niets nieuws. Dat gebeurde ook al in de jaren zeventig. Ook stellen zij de vraag of kunst het geschikte middel is om de sociale cohesie in een wijk te versterken of de zelfredzaamheid van groeperingen in de samenleving te vergroten.

Dergelijke vragen drijven betrokkenen in het defensief. 'Dit is de spagaat waarin de Nederlandse community art-praktijk zich bevindt', schrijft Sandra Trienekens in deze *Boekman*. Het sociale aspect wordt afgewezen door de gevestigde kunstwereld en daarbuiten juist omarmd, stelt zij. 'Er is één zekerheid: een visie op het artistieke vermogen van community art blijft in alle sectoren onuitgesproken.'

Om het artistieke vermogen te onderstrepen, citeert zij denkbeelden van de Franse kunstcriticus Nicolas Bourriaud, die kunstwerken waardeert op grond van de intermenselijke relaties die zij

uitlokken. Community art is in die optiek een vernieuwende kunstuiting, die vorm en inhoud krijgt in interactie met het publiek. Zo'n kunstwerk is ook te zien als een sociaal experiment.

De rol die de kunstenaar hierin speelt, is variabel, zo blijkt uit het inleidend artikel van Eugène van Erven. 'Het brede spectrum van community art in Nederland wordt aan de ene kant begrensd door *softcore* projecten, waarin het concept van de kunstenaar het centrale uitgangspunt is', schrijft hij. 'Aan het andere uiteinde bevinden zich *hardcore* projecten, waarin de deelnemers degenen zijn die het project aansturen.'

Deze projecten vragen om kunstenaars die naast artistieke capaciteiten over didactische, pedagogische en organisatorische vermogens beschikken, vindt Peter van den Hurk. Hij ziet deze vaardigheden nadrukkelijk niet als secundair aan het kunstenaarschap, maar als aan de artistieke capaciteiten gelijkwaardige competenties.

Wijbrand Schaap en Truus Gubbels vroegen kunstenaars om zich hierover uit te spreken. Beeldend kunstenaar Esther Didden is helder: 'Eén regel is me heilig, ik vraag nooit aan bewoners wat voor soort kunstwerk zij willen in hun buurt of wijk', zegt zij. 'Ik bevraag hen op hun expertise en die is wonen in die stad, in die wijk en in die buurt. Daar wil ik alles over weten. Mijn expertise is om al die informatie te vertalen naar een beeldend concept.'

Niet alleen de rol van kunst en kunstenaars staat ter discussie, ook de kunstcriticus zou een veranderingsproces moeten doormaken. 'Community art vraagt om nieuwe vormen van kunstkritiek', vindt Sonja van der Valk. Zij pleit voor een brede benadering, door journalisten die vanuit diverse disciplines zowel het proces als het product analyseren.

Sommige auteurs in deze *Boekman* schoppen de heilige huisjes in de kunstwereld één voor één omver. In die zin is de wereld van community art

te zien als een tegenbeweging, die zich afzet tegen het gevestigde kunstcircuit en die de kunstenaar uit zijn ivoren toren haalt om zelf de nieuwe doelgroepen in de wijken op te zoeken.

In de epiloog van dit nummer signaleert Alex de Vries echter een tegenstrijdigheid: 'Als je de goede bedoelingen van community art op een rijtje zet, komt de geur van een onuitstaanbare betutteling je tegemoet', schrijft hij. 'Eigenlijk is iedere definitie van community art ten aanzien van de participanten denigrerend en discriminerend.' Wie zijn die 'mensen die niet vanzelfsprekend in kunst geïnteresseerd zijn?', vraagt hij zich af. 'Iedereen komt vanuit zijn eigen cultuur actief met kunst in aanraking!'

Deze Boekman verschijnt mede in het kader van het landelijk symposium *The next step – Community arts in breder perspectief*.

Voor informatie zie pagina 40 van dit nummer.